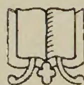
He Korerotanga Mo Te Iwi Maori

Pene Katata

THIS BOOK
BELONGS TO

BETTY and DUANE
WARDLE

He Kupu Whai Whakaaro.

Kia mohio ai te Iwi Maori ki te haerenga mo ratou, kia whiwhi ratou ki te Oranga mo te Tinana, mo te Wairua hoki.

He mea tuhi na
Te Paranihi Karakama raua
Ko Wiremu Takana.

He Kaumatua enei no te Hahi o Ihu Karaiti o nga Hunga Tapu o nga ra o muri nei.

Na Hemi Nitama Ramapata, Te Kai Panui,
Akarana, Niu Tireni.

He Whakamaramatanga ki te Iwi Maori

He panuitanga tenei na Te Paranihi Karakama raua ko Wiremu Takana, he kaumatua enei tangata no te Hahi o Ihu Karaiti o nga Hunga Tapu o nga ra o muri nei.

Na Te Paranihi Karakama tenei:—

Ko te take o tenei korero, e whai ake nei. He tokomaha nga tangata Maori e tino whakapono ana, no te whare o Iharaira ratou, he uri no Hohepa. E mohio ana ano hoki ratou he mana nui i nga Maori i mua, i homai nei ki a ratou e te Atua Kaha Rawa. Otira, kahore ratou e mohio ana ki te peheatanga i hono atu ai ratou ki a Hohepa, kahore hoki ratou e mohio ana ki te take i mutu ai o ratou mana i roto i nga whare Wananga. He nui to ratou hiahia hoki, kia mohio, kei nga poropiti Maori inaianei ranei, kei nga tohunga Maori ranei, he mana e tika ana, hei ora mo to iwi Maori, kaore ranei. Mehemea, kaore i enei tu tangata, he mana whakaora mo te iwi Maori, kei whea ra he ora mo ratou ?

Na reira, E te iwi, e hoatu ana matou ki a koutou nga maramatanga kei a matou, kahore he whakahe i roto, kahore he whakahau. Heoi ano, he korero kia rongo ai nga taringa, i muri mai, waiho iho, ma ia tangata, ma ia tangata, e whiriwhiri, tana e pai ai. Kati tenei.

Ko te patai tuatahi tenei; no whea te iwi Maori ? Na, mehemea no Iharaira ratou, i pehea te hononga atu ki a Hohepa ? Ka rapua he maramatanga i te tuatahi ki nga korero Maori. Na Wiremu Takana tenei korero, e kiia nei e ia, etahi pitopito korero mo te iwi Maori.

No whea ra te iwi Maori ? Ina ra ana tu korero e whai ake nei.

Ko te mea e tino tuturu ana i te iwi Maori ko tenei na, i haere mai o ratou tupuna i Hawaiki. Ko nga ingoa enei o aua motu o Hawaiki: ko Hawaiki, ko Maui, ko Oahu, me Kauai.

Otira, kei nga korero o roto i te whare Wananga, ma reira e mohiotia ai i haere mai ratou i ko atu o nga motu o Hawaiki.

Ko nga tangata nana a Niu Tireni i kite i te tuatahi, ko nga Maui, ara, na Maui-Mua, Maui-Taha,

Maui-Roto, Maui-Tikitiki a Taranga, i haere mai ratou i Hawaiki.

Ko enei tangata i karangatia o ratou ingoa ki a "Maui" Atua, nana nei nga motu o te moana i hii, engari i te mea i rite tonu o ratou ingoa ki to taua Atua ra, na konei i waiho ai, hei mea pohehe tonu ma te iwi Maori, ara, ma nga mea kaore i whiwhi ki nga matauranga Atua.

Na enei tangata i whakahoki atu te korero mo enei motu katoa i te tonga o te moana nui, a Kiwa, ki te iwi e noho ana i nga motu o Hawaiki. Ka rongo a Kupe raua ko Ngake, me o raua ana hoa, ko raua etahi tino "Tohunga" i aua ra. Heoi, ko raua te heke tuarua i tae mai ki Niu Tireni nei.

To raua taenga mai, he whenua kotahi a Aotearoa me te Waipounamu; Heoi, na raua i tapahi, i wehe ai nga motu nei. Ka tu ke a Kapiti, ka tu ke a Mana, ka tu ke a Aropaoa. Ka takoto te tuahiwi ki Raukawa. Koia nga tohu o taua tapahanga. Ko te take i tapahia ai, kaore raua i pai kia rua nga hono i te ao nei. Ko te Hono-i-Wairua me tenei hono hoki; na reira i tapahia ai, na enei i mau atu te korero tuarua mo nga motu nei.

Heke tuatoru ko Ngahue i te Rangi. He tino toa tenei tangata, he Tohunga nui hoki. No tenei tangata i mau atu nga tino korero o enei motu, ara nga kai, nga manu, nga ika, me nga pipi, o ia ahua, o ia ahua. No reira, a Toi-te-huatahi i hiahia ai ki te haere mai, na nga kai.

Heoi, haere mai ana ia, me tana wahine, me ta raua whanau. Te taenga mai kaore i kite i aua tu kai; heoi, mate ana i te kai. Ko te angaanga tena ki te rakau, kai ai, koia ra i kiia ai i muri mai, ko Toi-kai-rakau. I tu ona uri i konei mo tetahi takiwa roa, tekau pea whakatupuranga. I muri mai i tena, ko nga waka o te iwi Maori. Ko Takitumu, ko Horouta, ko Tainui, ko Te Arawa, ko Aotea, ko Kurahaupo, ko Tokomaru, ko Mamari, ko Mataohourua, me etahi atu.

No te wa i u mai ai enei waka, ka kitea nga iwi o Toi-kai-rakau, ka ui ratou, "No whea te manuhiri?" Ka utua mai e nga tangata o runga i nga waka, "I haere mai i Tahiti nui, i Tahiti roa, i Tahiti pamamao, i te Hono-i-Wairua."

E rua nga tikanga o tenei kupu, ara, te "Hono-wairua." He whare, he hononga no etahi tua-

whenua. Ki a raua, i hangaia taua whare a te Hono-i-Wairua, ko taua hononga ra ki runga ki tetahi maunga, ko Maunga Nui te ingoa. Ko te ingoa o te whenua ko Irihia. Ko te take o tenei whare i hangaia ai, mo nga mahi. He mea hanga kia wha nga tatau tomokanga ki roto, kia hangai ki nga hau e wha o te ao. E ai, ki to nga tupuna Maori, ina mate ratou, ki whea wahi o te ao nei, ko te wairua ka hoki tonu ki reira. Kia tomo ra ano ki reira, katahi ka whiriwhiria, me haere taua wairua ki whea, koia nei te take i tapahia ai e Kupe raua ko Ngake te hono o enei motu, kei waiho he pohehe ma nga uri o te iwi Maori, no konei tonu ratou ina hoki te hono.

Me ata waiho enei korero i konei, kia rapua atu e tatou nga Karaipiture, tera pea i oti te poropiti mo nga haerenga o Hohepa. Tirohia kei a Kenehi te 49 o nga upoko me te 22 me te 26 o nga rarangi, e ki ana, " He peka hua a Hohepa, he peka hua i te taha o te puna; e totoro atu ana ona manga ki tua o te taiepa." " Hira ake nga manaakitanga a tou Papa i nga manaakitanga a oku tupuna, tae noa atu ki tera taha o nga pukepuke tu tonu: ka tau iho ena mea ki runga ki te matenga o Hohepa, ki te tumuaki hoki ona i motuhia atu nei i ona tuakana." Kotahi tonu te wahi o te ao nei o nga pukepuke tu tonu, ko Amerika, timata ai i te nota tae tonu atu ki te tonga, he maunga katoa kei reira, e waru mano maero. I totoro atu hoki nga manga a Hohepa ki tua o te taiepa o te moana, i Huria taea noatia ki Amerika. Na, e kite ana kua oti te poropiti tera e haere nga uri o Hohepa i Huria ki Amerika. Kati tenei.

Kei Ehekiere 37:15-19 e ki ana, " I puta mai ano te kupu a Ihowa ki a au, i mea, Na, e koe, e te tama a te tangata, tikina atu tetahi rakau mau, tuhituhia iho, he mea mo Hura, mo ona hoa ano hoki, mo nga tama a Iharaira. Katahi ka tikina atu tetahi atu rakau e koe, tuhituhia iho, he mea mo Hohepa, ko te rakau a Eperaima, mo ona hoa ano hoki, mo te whare katoa o Iharaira. Katahi ka huihuia raua e koe, tetahi ki tetahi; a, hei rakau kotahi raua i roto i tou ringaringa."

"Na, ki te korero mai nga tamariki a toku iwi ki a koe, ki te mea mai, E kore ianei e whakaaturia mai e koe ki a matou he aha te tikanga o enei mea

au ? Mea atu ki a ratou, ko te kupu tenei a te Ariki a Ihowa, Nana, ka mau au ki te rakau a Hohepa, ki tera i te ringaringa o Eperaima, ki ona hoa ano, ki nga iwi o Iharaira, a ka huihuia atu ki tera, ara, ki te rakau a Hura, ka meinga hoki raua e ahau hei rakau kotahi, a, ka kotahi tonu raua i roto i toku ringa.''

Ma konei i tino whakaatu ana nga Karaipiture tera nga uri a Hohepa e tuhituhi i tetahi rakau, ara, he pukapuka. Ka rua nga pukapuka, tetahi mo Hura, ara, te Paipera, tetahi mo Hohepa, ara, te pukapuka a nga tupuna Maori. Na, ka whakakotahi enei e rua, e te Atua. Na, kaore kau he pukapuka pera kei Huria, kei Urupo (Europe) ranei, engari, na nga matua Maori i tuhituhi ki Amerika. Tirohia a Hoani 10 o nga upoko, me te 16 o nga rarangi, e ki ana, '' He hipi atu ano aku, ehara nei i tenei kainga: me arahi mai ratou e ahau, a ka rongo ratou ki toku reo; a ka whakakotahitia te kahui, kotahi ano hoki hepara.''

Kei konei ka kitea i haere atu te Karaiti i muri mai i tona kakenga ki te rangi, ki nga uri o Hohepa, e ora ana i Amerika. Tirohia III. Niwhai 15 o nga upoko, te 21 me te 22 o nga rarangi.

Otira, he maha nga Karaipiture kua whakakotahitia i roto i tetahi pukapuka Karaipiture, e kiia nei, '' He Whakaaturanga Tere,'' e whakaatu ana tera a Iharaira ka whakamararatia. Kati tenei.

Ko te patai tuarua tenei. Mehemea i haere mai nga uri a Hohepa ki Amerika, me pewhea e mohio ai tatou i haere mai nga Maori i Amerika ki Hawaiki, a, tae noa mai ki Aotearoa ?

Na, kei te pukapuka o nga tupuna Maori onamata, e huaina nei, ko te Pukapuka o Moromona, (Ko te ahua i riro mai ai tenei pukapuka i te tangata, kua oti te whakaatu i roto i tetahi atu panuitanga), e ki ana kei te 63 o nga upoko o Arama, te 5 o nga rarangi, '' A he tino whanoke a Hakota, no reira, ka haere atu ia ki nga rohe o te whenua Momona, i te taha o te whenua Whakangaromanga, a hanga ana mona he kaipuke nui whakaharahara, a toia atu ana ki roto ki te moana hauauru, i te taha o te whenua whaiti e tika atu ana ki te whenua whaka-te-nota.'' (Na, kihai rawa te kai whakamaori i mohio ki te iwi Maori i taua taima, kei te hauauru, kei te rawhiti ranei).

Na, ka tomo atu nga tangata e kiia nei he Niwhai ki roto ki te kaipuke; he tokomaha ratou i rere atu ai ki te nota. Na, ka hoki mai taua kaipuke, na, ka hanga ano era atu kaipuke, na, ka tomo nga tangata tokomaha ki roto ki enei kaipuke katoa, a rere atu ana. Na, kihai i rongo ano i aua kaipuke i muri mai.

(He kupu whakamarama mo te kupu, "Kaipuke." E kore tatou e mohio ki te ahua o te kupu i roto i te reo o nga Maori onamata. Ko te kupu i roto i te reo pakeha, e ki ana, he "ship," na, mo nga tu pooti katoa e rere ana i te moana tenei kupu. Otira, e tino mohio ana matou he mea whakahaere aua kaipuke na te hau, na te ringaringa tangata).

Ka nui te marama o tenei korero ki a matou, nga tangata o Amerika, e tino whakaatu ana i te wahi i rere atu ai aua kaipuke. No te mea, kotahi tonu te wahi o te whenua whaiti (narrow neck of land) e tika atu ana ki te whenua whaka-te-nota, ara North America. Ko taua wahi e tata tonu ana ki te "Panama Canal," no te mea, he whaiti te whenua ki reira, a kei te nota taua whenua nui ko Amerika Nota, ara e hono ana ki taua wahi nga tuawhenua e rua tahi, ko Amerika Nota, ko Amerika Tonga.

Na, ko nga rerenga wai o te moana e rere tonu atu ana ratou i reira ki Hawaiki. Ko nga rakau o Amerika e rukea ana ki te moana e tae tonu atu ana ki Hawaiki.

Tenei ano tetahi korero. Na tetahi tangata i tuhituhi he pukapuka, hiritia ake i roto i tetahi pounamu (bottle), waihotia e ia i roto i te moana, kei te tai hauauru o Amerika, a, i tae tonu atu taua pounamu ki Hawaiki.

Na, E te iwi, whakarongo mai. E ki ana era atu akoranga o te Pakeha, kua tae mai ki te motu nei, i roto i a ratou pukapuka, "I haere mai koutou i nga motu e tata ana ki Ahia (Asia) ara, i haere mai koutou i te tuatahi i Inia (India)." Na, ki a ratou, ko te wahi o te Hono-i-Wairua kei reira, kei tetahi wahi e tata ana ki Inia; e ono mano maera i reira ki Hawaiki. Ko Java, ko Borneo ranei nga motu i rere mai ai koutou? Na, mehemea e tika ana tenei, i haere tika tonu mai koutou i te hauauru ki te rawhiti i to koutou haerenga mai i te Hono-i-Wairua ki Hawaiki. E whakaae ana ratou

katoa ki te wahi o Hawaiki, no te mea e mau tonu ana nga ingoa motu ki reira inaianei, ara, ko Hawaiki, ko Oahu, ko Maui, ko Kauai. E tino rite ana te ahua o nga tangata o reira, me te reo, me to ratou mohiotanga ki nga Maori o konei, ara, e whakaae tahi ana ratou me matou he iwi kotahi i mua, nga tangata o Hawaiki, o Hamoa, o Tahiti, o Rarotonga.

Otira, ki aua Pakeha, i te wa ka ki nga tangata, he iwi kotahi koutou i mua, me nga tangata katoa o nga motu o tenei moana nui, ko to koutou putake mai i te tuatahi ko Inia (India). Katahi matou, o koutou hoa no Amerika, i roto i tenei Hahi, ka ki, kahore; engari i haere mai koutou i Amerika ki enei moutere, kahore matou e mohio ana kei ko atu i tenei. Otira, he nui rawa to koutou mohio ki te ahua o o koutou haerenga i muri mai i te taenga ki Hawaiki.

E te iwi, tirohia te marama o nga korero o nga tupuna mo te wahi o te Hono-i-Wairua. He wahi tino tuturu tenei ki a ratou, no reira hoki, kihai ratou i waiho nga motu e rua nei kia hono, kei pohehe te tangata i tona hokinga atu ki te whare i hanga ki reira, kia mohio ai te tangata ka hoki ia ki a Io matua-te-kore, kaore ranei. Na, ko te tikanga o taua kupu, te Hono-i-Wairua, ko ia tenei, ki taku ake whakaaro. Ko te hono o nga tuawhenua nui o Amerika, ko Amerika Nota e hono nei ki Amerika Tonga, ara, ko te wahi o te whenua whaiti i haere mai ai nga kaipuke o Hakota, na, ka taea noatia te haerenga atu i reira o nga Maori ki Hawaiki i runga i o ratou kaipuke, ara, waka. Kahore hoki he tikanga o te kupu mo nga ahua kaipuke i haere mai ai ratou, he mea e taea ana i roto i nga rerenga wai o te moana; kahore hoki he tino roa i reira ki Hawaiki, e tata ana ki te rua mano e toru rau maero. Otira, e patai ana matou ki a koutou, ko tehea o enei mohiotanga ka whakaaetia e koutou ? Ko te korero o era atu akoranga Pakeha kua tae mai nei e ki ana, i haere mai koutou e ono, e whitu mano maero i Inia (India), ara, i nga motu e tata ana ki reira, ki Hawaiki, a, i reira ki konei ? He iwi kotahi hoki koutou i mua me nga tangata o Borneo, o Java, o India, o Solomon Islands, o Australia, o Fiji tae tonu mai ki nga motu o te moana nei ? Ara, ko te korero o te pukapuka o o koutou

matua i kawea mai nei e te Hahi o Ihu Karaiti o nga Hunga Tapu o nga ra o muri nei, e ki ana, i haere mai koutou i Hiruharama ki Amerika, i Amerika ki nga moutere o te moana nei, a, ko nga tangata o Hawaiki, o Hamoa, o Tahiti, o Rarotonga, kotahi tonu to koutou putake mai, ara, ko Amerika?

Kahore o matou mohiotanga i ko atu i tenei. E tino whakapono ana matou ki nga korero i puta mai i roto i nga whare Wananga, penei na, i haere mai koutou i te tuatahi i te Hono-i-Wairua, ara, ki a matou i Amerika. Na, e whakapono ana ano matou e pono ana era atu korero o nga whare Wananga, i haere mai koutou i Hawaiki ki Aotearoa.

E ahua whakaae ana oku whakaaro tera pea i tae atu etahi Maori ki Tahiti, ki Hamoa ranei, i nga wa onamata ki Fiji, i moe atu ki reira; otira, ehara rawa era tangata me nga iwi o nga motu e piri ana ki te taha o Ahia (Asia), i te iwi kotahi me koutou i mua.

Ka nui hoki era tangata kua kitea e nga Maori. E kore rawa nga tangata Maori kua kitea era tangata e whakaae he iwi kotahi koutou, me ratou i mua.

Na, mehemea ka whakaae koutou ki ta matou, he tohu tino nui tenei ki a koutou, ko te mana tenei, ko te ora tenei, mo te iwi Maori, kua whakahokia mai nei ki a koutou e te Atua Kaha Rawa o o koutou tupuna. Na, kua tae tatou inaianei ki te wahi tuarua o enei korero, ara, me patai penei, mehemea e tika ana enei korero, he aha te take kihai tenei pukapuka i whakakitea mai ki a matou, ki te iwi Maori, no te mea, i te wa i puta mai ai taua pukapuka ki te ao, koia tonu te wa i ngaro atu ai nga mana o nga whare Wananga? Ara, i whakaaetia e te Atua, ko o matou matua he tino mana, he tino ora, hei tiaki i a ratou a taea noatia taua wa, he ahakoa, i mahi ratou i nga mahi pohehe rawa, patu tangata, me era atu meatanga? Ko tenei, i roto i enei ra e kopikopiko haere ana te Maori, i tetahi tangata ki tetahi tangata, e kimi ana i tetahi mana Maori, e ora ai ia; na, kei whea ra taua mana, kei whea ra?

E te iwi, ko te tino patai nui tenei mo te iwi Maori. Na, me penei te whakahoki. Na, i homai ki a koutou i te tuatahi, nga Karaipiture, ara, nga korero o te Atua i roto i nga mangai o nga poropiti o o koutou matua i te whenua o Huria.

Na, e tino whakaae ana toku ngakau he tangata aroha aua tangata i tae mai ki te motu nei i te tuatahi, he tangata i whakaritea e te Atua, kia kawe mai i te rakau o Hura ki a koutou, kia mutu ai hoki nga mahi pohehe o nga matua. A, kia rite ana hoki koutou ki te wa i tino kitea ai e nga matua Maori tokomaha, ara, te haerenga mai o te iwi i te rawhiti, kei a ratou nei te rakau o Eperaima, ara a Hohepa, te pukapuka a o koutou matua. Kei reira hoki te tino mohiotanga o te ahua i hono atu ai te iwi Maori ki a Hohepa; a, ka homai ano i reira e te Atua te tino Tohungatanga Tapu o nga matua onamata, me te tino mohiotanga e ora ai te iwi Maori.

Na reira, me titiro tatou i te tuatahi ki nga kupu o te Paipera. (Titiro ki a Tiuteronomi te 28 o nga upoko me 64 o nga rarangi). " A ka whakamarara atu a Ihowa i a koe ki nga iwi katoa, ki tetahi pito o te whenua, puta noa ki tetahi pito o te whenua; a ka mahi koe i reira ki nga atua ke, kahore nei koe i mohio, koutou tahi ko ou matua, ki te rakau, ki te kohatu." Kei konei, ka kitea i whakamarararatia mai nga uri o Hohepa, a, i karakia ratou ki te rakau, ki te kohatu. Kihai i mau tonu mai i a ratou te tino mohiotanga pono o te Atua Kaha Rawa. He ahakoa, na te Atua ratou i whakamarara, a nana ano i homai he mana, he tiaki i a ratou i aua wa.

Otira, whakarongo ki tenei, (Roma 11, 25-27), " E kore hoki ahau e pai, e aku teina, kia kuare koutou ki tenei mea ngaro, kei mea koutou he matau koutou; kua tau te pakeke ki a Iharaira, mo tetahi wahi, kia riro mai ra ano te whakanuinga o nga tauiwi.

" Ko reira a Iharaira katoa ora ai: ko te mea hoki ia i tuhituhia, tera e puta mai te Kai Whakaora i Hiona, a mana e kaupare atu te karakia kore i a Hakopa:

" Ko taku kawenata hoki tenei ki a ratou, ina ka tangohia e ahau o ratou hara."

Kei konei te kupu whakaari, " Tera e puta mai te Kai Whakaora i Hiona, mana e kaupare atu te karakia kore i a Hakopa," ara mana e homai ano te tino mohiotanga ki te whakapono tika o nga Karaipiture katoa me nga mana katoa i roto.

Na, e tae ana te patai, kei whea a Hiona, no te mea, ma nga Karaipiture ka mohiotia ai mehemea e

tika ana nga tikanga o te Kai-Whakaora tera e puta mai i Hiona.

Tirohia enei kupu. Mika te 4-o-nga upoko, te 1 me te 2-o-nga rarangi. " Na, tenei ake kei nga ra whakamutunga ka whakapumautia te maunga i to Ihowa whare ki te tihi o nga maunga, ka whakanekehia ake ano ki runga i nga pukepuke, a ka rere nga iwi ki reira.

" Ka haere hoki nga iwi maha, ka mea, Haere mai, tatou ka haere ki runga ki te maunga o Ihowa, ki te whare o te Atua o Hakopa, a mana tatou e whakaako ki ona ara, ka haere hoki tatou i ona huarahi: no te mea ka puta mai te ture i Hiona, me te kupu a Ihowa i Hiruharama." Na Ihaia 40:9: " E Hiona, e te kai kawe o te Rongo Pai, e piki ki te maunga tiketike; whakarahia tou reo, kia kaha, e Hiruharama, e te kai kawe o te Rongo Pai; whakarahia, kaua e wehi: mea atu ki nga pa o Hura, Nana, to koutou Atua!"

Na, ka tino kitea ko te wahi o Hiona kei nga maunga tu tonu, kei te tihi o nga maunga, kei te maunga tiketike. Na, kotahi tonu tenei wahi i te ao katoa, ko Amerika, kei reira nga maunga e tu ana i te nota ki te tonga, e waru mano maero. Kati tenei.

Na, E te iwi, e marama ana nga Karaipiture, tera ka whakamarararatia a Ihowa, tera ano hoki ka puta mai to ratou Kai-Whakaora i Hiona. He nui rawa ano hoki te marama o te pukapuka o nga matua Maori. Ma runga i tenei take, tirohia enei wahi I. Niwhai, upoko 13-14. Me II. Niwhai 26, 27, 28, 29, 30 o nga upoko. Kati tenei.

Kotahi tonu te wahi o tenei korero e toe ana, ko ia tenei; kia tino marama ai te iwi Maori ki nga mana Maori.

NA TE PARANIHI KARAKAMA.

NA WIREMU TAKANA ENEI KORERO E WHAI AKE NEI MA RUNGA I TENEI TAKE.

E te iwi, ko nga tohungatanga o nga Maori i mua, no roto ratou i nga whare Wananga. Ko nga tohungatanga inaianei, e mahi ana ratou ki nga Atua whiowhio; na, tirohia te rereketanga o tenei ahua. Ko te whare Wananga he mea whakaae e te Atua, kia mahia ona mana, me ona tikanga ki reira,

hei ora, hei painga mo te iwi Maori. Na reira i whai mana ai a koutou tipuna i aua ra. Ko nga tohunga e mahi ana ki nga Atua whiowhio, e hara i te mea he mea whakaae na te Atua kia mahia e koutou, e te iwi Maori. He mea hoki kaore ona putakenga mai, e kore hoki koutou e mohio he tika ranei ta ratou, kaore ranei. Otira, tirohia nga hua. He iwi nui te Maori i mua, e kapi ana nga motu e rua i a ratou. He maha hoki nga pa nunui o ia wahi, o ia wahi, o nga motu e rua nei. I aua ra e mau ana te kaha me te ora o te iwi Maori. Na, i te wa i tae mai ai te whakapono Karaitiana, tino tere rawa te heke o te tupu o te iwi Maori. Na, i roto i aua ra i huri ai ratou ki taua whakapono Karaitiana. Ehara i te mea i ngoikore to ratou whakapono, engari i tino whakapono ratou he Atua kei te rangi, ko Ihu Karaiti hoki te Tama a te Atua Ora, koia hoki to ratou Kai Whakaora. I tino kaha hoki ratou ki te pehi i nga mahi kino katoa i aua ra, i nga pakanga, i nga patu tangata, i nga mahi puremu, me era atu mahi e mate ai te whakapono, te tinana maori hoki, i whai kaha ai ratou ki te hanga i nga whare karakia papai i nga motu e rua nei. Na, i te roanga haeretanga o taua ahua ka kite ratou kei te tino tere te hoki o te tupu o te iwi Maori; na reira, ka timata te ruarua haere o o ratou whakaaro. Ka hoki o ratou whakaaro ki te mana i whakaora ai o ratou tupuna. Otira, i aua ra kahore he tangata i mau ai taua mana i a ia, no te mea, kua kore nga whare Wananga. Na reira, i tu atu ai nga tangata i a ratou nga Atua whiowhio e mea ana, kei a ratou te mana o nga tupuna.

Whakaae tonu atu te iwi Maori. A, mahi ana ki nga Atua e rua, te whakapono Karaitiana, me nga Atua whiowhio. I runga i tenei ahuatanga ka tino tere rawa te heke o te tupu o te iwi Maori. Titiro atu ki o tatou marae kainga; kua rite te whakatauki a o tatou tupuna, "Whatungarongaro he tangata, toe tu he kainga."

He aha ra i kapo ai o tatou whakaaro ki nga mahi o nga tangata, kei a ratou nga Atua whiowhio e mea nei he tohunga ratou, i te mea, kua whakaakona tatou e nga Karaitiana ki nga Karaipiture e whakaponohia nei e tatou katoa; e mea nei, "Ma o ratou hua ka mohiotia ai ratou e koutou. E whakiia ana ranei te karepe i runga i te tataramoa, te

piki ranei i runga i te tumatakuru ? Waihoki he hua ataahua nga hua o nga rakau pai katoa, he hua kino ia nga hua o te rakau kino.'' E te iwi e tirohia nga hua o enei tangata e mahi nei ki enei Atua whiowhio; no te rakau pai ranei, no te rakau kino ranei a ratou hua ? Tenei a ratou hua e whai ake nei. Tuatahi, he kai waipiro, Tuarua, mahi puremu, Tuatoru, he whakapatipati i nga moni o nga tangata i runga i a ratou mahi whakaora, Tuawha, kaore nga tangata Atua whiowhio e hoki ki nga tikanga ora o nga tupuna, kia ora ai o ratou tinana; heoi e puta mai ana nga hua o te mate tinana ki te iwi i roto i a ratou mahi tinihanga a o ratou Atua whiowhio. Ko te mahi o enei Atua whiowhio he mea kia koa ai o ratou ngakau maori, ehara i te mea kia ora ai o ratou tinana. No reira, ko wai e taea ana te ki mai e rite ana enei hua ki o te rakau pai ?

Na, kia marama tatou mo enei Atua whiowhio e hoatu nei te korero ki o tatou tohunga mo nga take mate o te tinana tangata. E rite ana te kuaretanga o enei Atua whiowhio ki a tatou ano; ina hoki, mehemea he piwa te mate, ka kiia e ratou he Atua Maori, mehemea he mate pirau no tetahi pito o te kapiro, ara, he "appendicitis," ka kiia e ratou, he mate makutu, mehemea ranei he mate kohi, (tuberculosis) ka kiia ano e ratou, he makutu. Otira, te nuinga o nga mate, he mate kehua, he mate makutu ki a ratou, he ahakoa, e tino mohio ana tatou na te Pakeha enei mate katoa i kawe mai.

Kihai rawa enei mate i mohiotia e nga Atua whiowhio. Na, tirohia o ratou kuaretanga i runga i tenei ahuatanga. Me mohio ratou ki enei mate e kore e penei o ratou korero ki o ratou kaupapa. Na reira e korero noa ana ratou i runga i te kuaretanga a o ratou ngakau ki aua mate. Me mohio hoki ratou kua tika to ratou tohutohu mai i nga mate.

Nowhea koia to ratou matauranga, ina hoki, i etahi wa ka tika ta ratou korero mo nga mate, a, ki te titiro iho ka whakaorangia hoki te hunga e mate ana ? Na, i te roanga o te mahi ka tino nui nga tangata e mate ana. E penei ana te ahua o nga mahi o nga tohunga Maori katoa i nga motu nei. Na te Atua aroha ranei ki a tatou tenei ? Kahore ! Na te tino hoa riri, no te mea, e taea ana e ia nga mahi whakamiharo, hei whakaoho nga ngakau o te

iwi ki roto ki ana mahi whakaora, tinihanga, kia uru ai tatou ki roto ki tana whakahaere; ko reira tatou riro ai ki te whakangaromanga mo te tinana i roto i tenei ao ora.

Ehara tenei he i te mea no te tohunga Maori, engari, no nga Atua whiowhio. Ki ta te tohunga whakaaro hoki, kei te korero tika tona Atua whiowhio ki a ia i te mea, he mea ngaro tona Atua, he reo ke hoki nana i korero mai, no reira te kaha o tona whakapono ki aua mahi.

Na, i te mea he reo ke nana i korero mai ki a ia, kahore hoki e kite atu i a ia; heoi ano, ko tona reo anake. Na konei, i te nuinga o nga wa, ka pohehe te tohunga nona te Atua e korero ana ki a ia, kaore, ko tetahi Atua ke, he Atua patu tangata.

Na reira, he tino tohu tenei ki a tatou e kore nga mate e ora i enei Atua whiowhio, he mea na ta ratou kuaretanga, tinihanga hoki.

Na, mo te taha ki te whakapono Karaitiana. E te iwi, titiro mai ki tenei, ara, tirohia atu ki te wa o to tatou Ariki o Ihu Karaiti me ana akonga i te ao nei. Na, i a ratou te Tohungatanga Tapu o te Atua, hei manaaki i te tangata ki nga manaakitanga whaka-te-tinana, me nga manaakitanga whaka-te-wairua, me te mana, hei whakaora i nga mate tinana, hei pei hoki i nga Atua whiowhio, me nga wairua poke, me era atu mahi tinihanga a te Rewera. Na, i mua o tona kakenga atu ki te rangi, ara, a te Karaiti, i tino waiho tenei, he tohu ki te hunga e whakapono ana ki tona ingoa. Ma tona ingoa ratou e pei rewera ai, e whakapa o ratou ringaringa ki nga turoro kia ora ai, me te whakawahi i a ratou turoro ki te hinu tapu, hei whakaora i o ratou mate.

Kihai nga hahi Karaitiana i whakamarama mai tatou ki tenei mana whakaora, ara ki te Tohungatanga Tapu a te Atua. Kahore ratou e ki ana kei a ratou tenei mana, tenei Tohungatanga ranei.

Kahore hoki ratou i whakaako mai ki a tatou ki nga mana o te Hahi i whakaturia e te Karaiti, ara, nga Apotoro, nga Poropiti, nga Kai kauwhau o te Rongo Pai, me nga mana whakaora, me nga mahi merekara, me nga reo ke, me era atu mana katoa i whakawhiwhia nei i roto i taua Tohungatanga Tapu. Na reira hoki, i kore ai ratou i whakawhiwhia taua mana tapu ki te iwi Maori. Na reira,

i nga wa e pa ana te mate ki nga Maori, kahore he mana kei a ratou, hei whakaora i nga turoro, kia rite ki ta te Hahi a te Karaiti. No reira ka marama ai tatou ki tetahi take, ara, i heke tonu ai te tupu o te iwi Maori i runga i enei take kua korerotia ake nei. Na, me pehea ra tatou e ora ai ? Kua warewaretia ranei tatou e te Atua, e kore ranei tatou e kaha ki te hoki atu ki a ia, me te whiwhi ano ki taua mana i whiwhi ai o tatou tupuna onamata ?

Heoi, ko tenei patai kua oti te whakamarama ki roto ki te pukapuka nei. Kei a tatou inaianei taua iwi (ara nga Kaumatua o te Hahi) e ki ana kua whakahaua ratou e te Atua O Runga Rawa, kia haere mai ki a tatou, homai noa mai tenei mana (ara te Tohungatanga Tapu o te Atua) me te tino maramatanga o nga tupuna Maori, kua oti i a ratou pukapuka kua korerotia ake nei. Na, e ki ana ratou ko taua mana, ko ia tonu te mana o te Hahi o Ihu Karaiti. I haere mai hoki ia i enei nga ra whakamutunga, hei homai ano i taua mana me nga tikanga katoa hoki o tona Hahi, ki te ao, i mua i tona hokinga tuarua mai, hei Kingi mo te ao katoa. I mua hoki, i te wa o nga whawhai, o nga whakaheketanga toto, o nga ru, o nga whatitiri, me era atu tohu katoa kua korerotia i roto, i nga Karaipiture.

Na, e ki ana ratou, i haere mai a Hoani Kai-Iriiri ki te ao i te tau 1829. Ka homai e ia te Tohungatanga o Arona ki etahi tangata i whakaritea, hei pera, ara, a Hohepa Mete raua ko Oriwa Kautere; e whai mana ai te tangata, hei iriiri i te tangata, hei murunga hara. I haere mai ano hoki a Pita, ratou ko Hemi, ko Hoani, nga Apotoro o te Karaiti; i homai ano e ratou ki a raua te Tohungatanga o te Karaiti, e whiwhi ai te tangata ki te Wairua Tapu o te Atua. E taea ai hoki e ia te pehi i nga hiahia kino, e patu ai te tinana, e whiwhi ai hoki ia ki te koa, ki te tino matauranga, ki te mana ano hoki e whakaora turoro ai ia, he mea na te whakapono a te tangata. E mahi merekara hoki ai ia, kia tino rite ki ta te Hahi o mua. Na, e haere ana enei tangata kahore he utu, kahore he tono; kua homai noa nei ki a ratou, e hoatu noa ana ratou, e riri atu ana ratou i nga mahi kino katoa.

Na, ehara i te mea e kuare ana etahi o tatou, ko ratou nga pononga a te Atua. Engari, e waiho

ana tatou ko nga mea whakamate tinana nei, ara, te waipiro, te puremu, te aha, te aha, hei arai i a tatou ki enei mana nui o o tatou tupuna, ki te tino oranga mo te tinana maori nei, me te urunga atu hoki ki tona Hahi Tapu. E kore ano hoki etahi a tatou e whakaae kia whakaititia o tatou ngakau, kei tawai mai nga tangata ki a tatou. Ko etahi o tatou i uru atu, a, kihai i tino taea e ratou, na reira, e whakaaro ana ratou, " Me aha hoki, he huarahi uaua hoki, tera e kore e taea te whakarite i ona tikanga." Otira, E hoa ma, he tokomaha o koutou kua kitea, kua tino mohiotia, a, kua tae atu ano hoki ki te putake mai o taua mana, kua tomo hoki ki roto ki te Whare Tapu a te Atua, kua hanga ki reira, ki roto i te tihi o nga maunga tu tonu.

Tenei hoki matou te whakaatu ki a koutou, koia ano tenei te huarahi o te tino koa, o te tino ora, o nga mea pai katoa; kei konei te mana o o koutou matua, kei roto i te mana o te Hahi a te Karaiti. E koa ai te ngakau, e ora ai te tinana, e rite ai te tangata ano hoki mo te wa e haere atu ai ia ki tona Matua.

Na, mehemea, ehara tenei, E hoa ma, kei whea ra, me pehea ra hoki ? Na reira, E te iwi, Oho ake ! Kati te moe ! E mea nei hoki to tatou Ariki i roto i tona kupu whakatupato, " Kia mataara ra koutou, kahore hoki koutou e matau ki te wa e haere mai ai te Rangatira o te whare, ko te ahiahi, ko waenganui po, ko te tangi o te heihei, ko te ata tu ranei." Whakaarohia tenei kupu ana, "Whakatakina nga tikanga o nga Karaipiture; e mea ana hoki koutou kei reira te oranga tonutanga mo koutou: a, ko enei hei kai whakaatu moku." Mehemea ma nga Karaipiture e mohiotia ai ko te Karaiti te Tama a te Atua Ora, he pono, ma reira ano e mohiotia ai ko tehea tona Hahi Tapu, kei reira nei enei mana katoa e mau ana. Ma reira ano hoki tatou e mohio ai he pononga enei tangata na te Atua, ka hore ranei. " Ma o ratou hua ka mohitia ai ratou e koutou."

Na, ma te Atua Kaha Rawa, tatou katoa e whakakaha, e whakamarama kia toa ai, kia maia ai tatou ki te whawhai i te whawhai pai.

Na to koutou pononga i roto i a te Karaiti, ara, na matou katoa.

NA WIREMU TAKANA.

BUSINESS PRINT—8048